

ფული მოვლელის მიხედვით გვინდა

287

საქართველოს	ფონდ	287	1	44
-------------	------	-----	---	----

საქართველოს	ფონდ	287	1	44
-------------	------	-----	---	----

საქართველოს
ფონდ 15 01 225 6

საქართველოს
ფონდ 15 01 225 6

„დღეგებნი და აღმართნი“

აბაჰი თოფურია

ნარკვევი, თუ კარგი. ოსტატის, დაკვირვებული თვალის მქონე ავტორის მიერ არის დაწერილი, წარმოადგენს ახლის, მოწინავეს პირველ მგზნებარე პროპაგანდისტს ლიტერატურაში. ნარკვევი თითქმის ყამირის გამტეხია, რომლის შავ ხეულში შეიძლება დიდი მხატვრული ტილოს მარცვალი ჩაითესოს. საბჭოთა ლიტერატურიდან ამის უამრავი მაგალითი შეიძლება მოვიყვანოთ, მაგრამ ეს შორის წაგვიყვანდა.

საქართველოში მხატვრულ ნარკვევს სახელოვანი ტრადიცია აქვს. მოწინავე ქართველი საბჭოთა მწერლები გატაცებით მუშაობდნენ ნარკვევის ჟანრში, მაგრამ ყოვანსკენელ ხანებში მწერალთა საზოგადოებრიობაში რატომღაც შენეულა ნარკვევისადმი ინტერესი, რაც არათბით არ შეიძლება გამოთვლებული იქნას.

ჩვენი პირიოდულ პრესაში იშვიათად აღიქმება მხატვრული ნარკვევი. ჩვენი წმინდა მოვალეობა ხელი შეუწყობს და წაგახალისოთ ამ ჟანრში მომუშავე ახალგაზრდობა. ნარკვევი მასების იდეური აღზრდის ერთ-ერთი მძლავრი იარაღია. ცნობილი რუსი საბჭოთა მწერალი ბორის პოლევოი მოხდენილად ამბობს: „თუ გაზეთის შეიარაღებაში მდგომ ლიტერატურულ ჟანრებს მოვამსგავსებთ საბჭოთა არმიის საბრძოლო შეიარაღებას, მაშინ ნარკვევი უთუოდ უნდა მივიჩნიოთ მთავარსარდლობის თადარიგის არტილერიად, რომელსაც აბამენ ბრძოლაში ყველა შემთხვევაში, როცა სურთ მოარტყან ყველაზე დიდ სტრატეგიულ ნიშანში“.

უკანასკნელი წლების მანძილზე მკითხველთა ყურადღებას იქცევს ვლადიმერ თორდუას ნაყოფიერი მუშაობა ნარკვევის ჟანრში. მკითხველმა გულთბილად მიიღო ვლადიმერ თორდუას ნარკვევების სამი წიგნი „სოციალისტური შრომის გმირი ბესიერ კონცე-ლიძე“ (1950 წ.), „ომგადახდილის თვალით“ (1952 წ.) და „დღეები და აღამიანები“ (1955 წ.).

„დღეები და აღამიანების“ წარმატება იმაშია, რომ იგი ჩვენი დღევანდელი ცხოვრების ყველაზე აქტუალურ მოვლენებს ეხმაურება და ხორცს ასხამს კონკრეტული აღამიანების შრომასა და ბრძოლას. მოვლენებისა და აღამიანების ზუსტი მისამართი ხელს არ უშლის ავტორს ცალკეული ფაქტები და ხასიათები მხატვრულ განზოგადებამდე იყვანოს, მათ მკაფიო ემოციური ზემოქმედების ძალა მისცეს.

სტახანოვური მოძრაობის დაწყების 17 წლისათვის. გაზეთმა უნდა აღნიშნოს ეს ღირსშესანიშნავი თარიღი, და აი „კომუნისტის“ ფურცლებზე გამოჩნდა მწერლის სიტყვა... შეუძლებელია მკითხველს დაავიწყდეს ვ. თორდუას მიერ მხატვრული სიმართლით აღწერილი ფსიქოლოგიური განცდა კოლმეურნე გიორგი ლაფაჩისა, რომელმაც მოწინავე თანასოფლელებთან ერთად ეს-ეს არის მიიღო მთავრობის უმაღლესი ჯილდო — ლენინის ორდენი და შინსაკენ გასწია („ლენინის სახე ქართლის ბაღში“). ჯილდო მოწინავე მეზარეულ გორში გადაეცა. ლენინის სახის

სილუეტით მკერდზე იგი მიიბიჯებს სტალინის განიერ პროსპექტზე. თავი რომ გაიმართლებოდა, ოცნებას მიეცა, ოცნებას იმ აღამიანზე, ვინც ლენინის საქმის დიდი განმგებლობა. „იგი ახლა მხოლოდ ერთსა ხედავს და იმ ერთს როგორც ცხადში ისე ემუშავება: იქნება გაგონდება კიდევ ტყვიას რომ გამოსცდები, ლაღის სოფელსა, ჩვენი იწყება. სწორედ იმასა ჰქვია ფლავი, ფლავისმანი. იღუმალი ხმა — ტკბილი, მამობრივი ხმა გამოეპასუხა: ვიცი თქვენი სოფლის წაშლს ღონიერი შექმნება უნდა. გამარჯვებები ყოფილხართ, რომ ამდენი მოსავალი მოგიწევიათ...“

შემდეგ მწერალი უტყუარი ფსიქოლოგიური სიმართლით გადმოსცემს ამ გლეხის, და არა მარტო ამ გლეხის, მადლიერების გრძნობას პარტიისა და მთავრობისადმი, რომლებმაც შრომა დიდებისა და ბედნიერების წყაროდ აქციეს, სოფლის მეურნეობაში მეცნიერების უკანასკნელი მიღწევები დანერგეს, მიწა ნაყოფიერი გახადეს, სოფელში აღიზის ნათურები აანთეს.

ღრმად ემოციური და ამაღლებებელია წიგნი „შესული ნარკვევი“ ორი წერილი, რომელიც სამამულო ომისა და ხალხთა მეგობრობის თემას ეხება და რომელზეც პრესას ადრეც არა ერთხელ გამოუთქვამს დადებითი აზრი. წიგნი „შესულ ნაწარმოებებიდან მხატვრულობითა და პუბლიცისტური სიმბავლით გამოირჩევიან ნარკვევები: „საბჭოთა აღამიანი“, „დღეები გმირებს“, „მთა დასაცავად“.

აი როგორ გაისმის მწერლის მეგრძოლი პუბლიცისტური ხმა, მშვიდობის, ნორჩი თაობის სიცოცხლის დასაცავად.

„არის ერთი გაზაფხული, რომელიც წელიწადის დროთა კალენდარულ ცვალებადობას არ ემორჩილება.

ეს არის კაცობრიობის მარადიული გაზაფხული — ნორჩი თაობა.

მაგრამ ოკეანეს გაღმა ჰქრის ზორმაკი და გაზაფხულის ყვავილებს შტოებს უღეწავს. მიაქვს ქარს ველად მოწყვეტილი ყვავილები.

ამ ქარის ჩადგომას უნდა ეცადოს ყოველი პატროსანი აღამიანი. დაეხტებიან ბედნიერებაწართმეული ბავშვები ბედის საძებნელად თურქეთისა და ამერიკის შარავაზე, სტოვებენ რა მტვერში ნაკვალევს.

შეიძლება მათი დამსკლარი ნამიცი ფეხის ნატერფალს ქარმა წააყაროს ქვეშა და მტვერი, მაგრამ კვალი იმათი ბოროტებისა, ვინც პატარებს ერეკება ღია ცის ქვეშ, არ დაიფარება.

კაცობრიობას არ დაეწყება ბუჩქნა-ვალდისა და ოსვენციმის შავი ამბავი. კაცობრიობას აძრწუნებს ფზნაიანისა და კოჯდელის ტრაგედია. ჯერ არ დატკეპნილა ბორცვი ორმოებისა, რომლებშიც სამარადისო ძილით სძინავთ ფაშისტთა მიერ დედებთან ერთად ცოცხლად ჩაყრილ ჩვილებს; აღამიანებს ახლაც ყურში შემზარავად ჩაეს-

მით ყრუ კვილი პატარებისა, რომლებსაც „დღეგებნი“ დედებთან ერთად მიაყროლებდა მაიდანყვის ორმოებისა-ქენ.

გაიშლებოდნენ ეს კვირტები ყვავილებად, დაეწაფებოდნენ მზესა და პაერს, სითბოსა და სიცოცხლეს, ივლიდნენ სკოლებში, დედებს გულს გაუხარებდნენ.

ალარ არიან კვირტშივე დაწყვეტილი ეს ყვავილები.

გვალვა და ხორშაკი წყვეტს და აქცნობს კაცობრიობის გაზაფხულის ნორჩ ყვავილებს კაპიტალის ქვეყნებში. ომისათვის მზადებით გამოწყვეული შიმშილი მარშალიზებულ ქვეყნებში ნთქავს მილიონობით პატარების სიცოცხლეს.

ეს სიცოცხლე უნდა დავიცვათ“.

ვლ. თორდუა მწერლობაში მოვიდა გაზეთიდან. პრესაში მუშაობის ორ ათეულზე მეტმა წელმა ხელი შეუწყობს მას ღრმად გასცნობოდა ცხოვრებას, გამოემუშავებინა დაკვირვების უნარი, შეესწავლა აღამიანები და მათი საქმეები, ხოლო მხატვრულმა ალლომ, ლიტერატურულმა ნიჭმა შესაძლებლობა მისცა მას მხატვრულად ხორცი შეესხა ნანახისა და განცდილისათვის.

ვლ. თორდუა ნაყოფიერად განაგრძობს მუშაობას. ეს წიგნი „დღეები და აღამიანები“, რომელშიც უმთავრესად გაზეთ „კომუნისტში“ სხვადასხვა დროს დაბეჭდილი ნაწარმოებებია თავმოყრილი, კარგი საჩუქარია მკითხველისათვის. ვლადიმერ თორდუას ნაწარმოებები სამართლიანად იმსახურებენ დადებით შეფასებას. იგი წერს მსუბუქად, ლაღად.

ამასთან ერთად არ შეიძლება ვ. თორდუას არ მივუთითოთ ცალკეულ არსებით ნაკლზე. მისი ზოგიერთი ნარკვევი მშრალია („მთებისა და ტრამალების ძმობა“), უფერული („ერთ სოფელში“). წიგნი „შესული ნარკვევი“ „ნაცნობ მიდამოებში“, სადაც ამბის ცოცხალ თხრობას, აღამიანებისა და მათი საქმეების ჩვენებას სცვლის პათეტიკური მსჯელობა. წიგნი გვხვდება პარადული ხასიათის ნარკვევებით. მწერალი ცდება, თუ ფიქრობს, რომ ნარკვევი მხოლოდ „პარადულ“ თემაზე, კარგ აღამიანებზე იწერება. ნარკვევი იმიტომ არის მეგრძოლი ჟანრი, რომ იგი ღრმად ახედებს აღამიანებს ცხოვრების სიღრმეში, მტკივნეულ საპირბოროტო საკითხებში. ნარკვევი ნაკლვან მზარესაც, მანკიერ ფაქტებსაც უნდა ამხილებდეს, უღმობლად ამართახებდეს. ამისი ნიმუში მოგვცა ვალენტინ ოვეჩკინმა თავის შესანიშნავ ნარკვევებში.

ჩვენი პარტიისა და მთავრობის მიერ დასახული უდიდესი ღონისძიებანი, ჩვენი ხალხის ბრძოლა სახალხო მეურნეობის შემდგომი აღმავლობისათვის ლიტერატურის მუშაკებს მოუწოდებს მთელი ენერგიით, მხატვრული სიმართლით, შესაძლებლობის მაქსიმუმით გამოეხმაურონ ყველაზე მნიშვნელოვან მოვლენებს.

ვლადიმერ თორდუასგანაც მკითხველი ახალ, სრულყოფილ ნაწარმოებებს მოელოს.

სოციალისტური რევოლუციის უმნიშვნელოვანესი პრინციპი

3. ი. ლენინის სტატიის „პარტიული ორგანიზაცია და პარტიული ლიტერატურა“ გამომკვეთების 50 წლისთავის გამო

პირველი ლეგალური ბოლშევიკური გაზეთის „ნოვიაა ჟიზნის“ 1905 წლის 13 (26) ნოემბრის ნომერში გამოქვეყნდა ვ. ი. ლენინის სტატია „პარტიული ორგანიზაცია და პარტიული ლიტერატურა“. ამ ჟეშმარიტად კლასიკურ ნაშრომში პროლეტარიატის განვითარება ბელადმა, ერთი მხრივ, განსაზღვრა პარტიის საბრძოლო ამოცანები პრესის, საერთოდ მთელი პარტიული ლიტერატურის დარგში, ხოლო მეორე მხრივ, განავითარა მარქსისტული ესთეტიკის უმნიშვნელოვანესი პრინციპები, ჩამოაყალიბა „ვეველა საფუძველი, რომელსაც ეყრდნობა ჩვენი საბჭოთა ლიტერატურის განვითარება“ (ა. ჟდანოვი).

როგორც ცნობილია, პარტიული ბეჭდვითი სიტყვის საკითხებს ვ. ი. ლენინი ეხება უფრო ადრე დაწერილ შრომებსა და წერილებშიც. მაგრამ სტატიაში „პარტიული ორგანიზაცია და პარტიული ლიტერატურა“ ეს საკითხები განხილულია სპეციალურად და, რაც განსაკუთრებით ნიშანდობლივია, იმ ამოცანების თვალსაზრისით, რომლებიც 1905 წლის რევოლუციის განვითარების შედეგად რუსეთში შექმნილი „სოციალ-დემოკრატიული მუშაობის ახალი პირობებიდან“ გამომდინარეობდნენ. ვ. ი. ლენინი აქ უპირველეს ყოვლისა მიუთითებს იმ განსხვავებას, რომელიც არალეგალურ და ლეგალურ ბეჭდვით სიტყვას შორის არსებობდა. მისი განსაზღვრებით მთელი არალეგალური ბეჭდვითი სიტყვა აქამდეც პარტიული იყო. მთელი ლეგალური ბეჭდვითი სიტყვა კი, პარტიულობის აკრძალვის გამო, არაპარტიული გზით ვითარდებოდა, „მაგრამ ამა თუ იმ პარტიისაგან „მიდრეკილი““. აუცილებელი იყო მხინჯი ქავეშირგამბელობა, არაორმალური „თანაცხოვრება“, ყალბი შენიღბვა; ერთმანეთში იყო არეული იმ ადამიანთა სიტყვის იძულებული შეკვეცა, რომელთაც სურდათ გამოეთქვათ პარტიული შეხედულებანი, და იმ პირთა აზრის ნაკლებობა თუ აზრის სიღარიბე, ვინც ამ შეხედულებებამდე ვერ მოწოდებულყოფი, ვინც, არსებითად, პარტიის კაცი არ იყო“.

ვ. ი. ლენინი ამ დროს უწოდებს „გზო-სურის სიტყვების, ლიტერატურულ ლაქობის, მონური ენის, იდეური ყმობის ყველ დროს“. „პროლეტარიატმა, განაგრძოს შემდეგ ლენინი, — ბოლო მოეღო იმ უმსგავსებებს, რომლისგანაც სული ეხუთებოდა ყოველივეს, რაც კი რამ ცოცხალი და ახალი იყო რუსეთში. მაგრამ პროლეტარიატმა ჯერჯერობით მხოლოდ სანახევროდ მოუპოვა თავისუფლება რუსეთს...“ „ასე თუ ისე, რევოლუციის ნახევარი ყველას გვაიძულებს დაუყოვნებლივ შევუდგეთ საქმის ახლად მოწყობას. ლიტერატურა ახლა შეიძლება 9/10-ით „ლეგალურად“ კი პარტიული იყოს. ლიტერატურა პარტიული უნდა გახდეს... სოციალისტურმა პროლეტარიატმა უნდა წამოაყენოს პარტიული ლიტერატურის პრინციპი, განავითაროს ეს პრინციპი და განახორციელოს იგი რაც შეიძლება სრული და მოლიანი სახით“.

ამ ამოცანის განსახორციელებლად ვ. ი. ლენინი მოითხოვდა, რომ მთელი პარტიული ლიტერატურის საქმე, „ორგანიზებული, გეგმავიწონილი გაერთიანებული სოციალისტური“

გადმოსცემენ ხელოვნების კლასობრივ არსს და იმ უკუღმართ ბედს, რომელიც ოფიციალურ ხელოვნებას ხედავდა წილად ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში. აქ განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს ბრწყინვალე ფორმულირებული მარქსისტული პრინციპი: „არ შეიძლება საზოგადოებაში ცხოვრობდე და საზოგადოებისაგან თავისუფალი იყო“.

ხელოვნების საერთო კლასობრივი არსის გაშუქება, ხელოვნების „ასო-ლუტური თავისუფლების“ ბურჟუაზიული თეორიისა და ბურჟუაზიული ხელოვნების კრიტიკა ვ. ი. ლენინს მოცემული აქვს, როგორც ერთგვარი წინამძღვარი ახალი, რევოლუციური-სოციალისტური ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარების საფუძვლის განსაზღვრისათვის. „ჩვენ, — ვკითხულობთ სტატიაში, — სოციალისტები, ვამხელთ ამ ფარსეულობას, ვგლეჯთ ყალბ აბრებს, — არა იმიტომ, რომ ხელში შეგვჩვენს არაკლასობრივი ლიტერატურა და ხელოვნება (ეს შესაძლებელი იქნება მხოლოდ სოციალისტურ უკლასო საზოგადოებაში), არამედ იმიტომ, რომ ფარსეულურად თავისუფალი, ნამდვილად კი ბურჟუაზიასთან დაკავშირებულ ლიტერატურას დაუღუპირისპირით ნამდვილად თავისუფალი, პროლეტარიატთან აშკარად დაკავშირებული ლიტერატურა“.

ეს იქნება თავისუფალი ლიტერატურა, თავისუფალი იმიტომ, რომ არა ანაგრება და არა კარიერა, არამედ სოციალიზმის იდეა და მშრომელებისადმი თანაგრძნობა მიიზიდავს ახალ-ახალ ძალებს მის რიგებში. ეს იქნება თავისუფალი ლიტერატურა იმიტომ, რომ იგი სასახურს გაუშვებს არა სალონების გულმოყვებულ გმირ-ქალს, არა მოწვენილ და სიმშქნის ქონით შეწუხებულ „ხედა ფენის ათეულ ათასებს“, არამედ მილიონობით და ათეულ მილიონობით მშრომელს, რომელნიც ქვეყნის საუკეთესო ნაწილს, მის ძალას, მის მომავალს შეადგენენ. ეს იქნება თავისუფალი ლიტერატურა, რომელიც კაცობრიობის რევოლუციური აზრის უკანასკნელ სიტყვას გაანაყოფიერებს სოციალისტური პროლეტარიატის გამოცდილებითა და ცოცხალი მუშაობით“.

როგორც ცნობილია, ეს განსაზღვრა, რომელიც კიდევ ერთხელ ხაზგასმით არის აღნიშნული კლასობრივი საზოგადოების მხატვრული კულტურის კლასობრივი ბუნება, მოიცავს როგორც იმ ლიტერატურისა და ხელოვნების საფუძველს, რომელსაც პროლეტარიატი ქმნიდა დიდ სოციალისტურ რევოლუციამდე, ისე იმ დიდ და მრავალფეროვან ლიტერატურისა და ხელოვნებისა, რომელიც საბჭოთა ეპოქაში იქმნება. ამგვარად ეს საფუძველი აქ ახალმშობილია სოციალისტური მხატვრული შემოქმედების თავისებურებათა სრული გათვალისწინებით, სახელობრ, იმის გათვალისწინებით, რომ პროლეტარული ხელოვნება არის ნამდვილად თავისუფალი, „პროლეტარიატთან აშკარად დაკავშირებული“, ხელოვნება, რომელიც განასახიერებს პროგრესულ იდეებს — სოციალიზმის იდეებს და სამსახურს გაუშვებს „მილიონობით და ათეული მილიონობით მშრომელს“, „ქვეყნის საუკეთესო ნაწილს, მის ძალას მის მომავალს“. აქვე უნდა აღინიშნოს

პარტიულობის ლენინური პრინციპის ეს ჟეშმარიტი აზრი საბჭოთა ლიტერატურისა და ხელოვნებაში ვლინდება, როგორც საბჭოთა ხალხის ინტერესებით, კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის იდეით შთაგონებული მხატვრული სიმართლის განსახიერება, საბჭოთა ადამიანების აღმზრდელი მხატვრული სახეების შექმნა. ამიტომაც, რომ პარტიულობა სოციალისტური რეალიზმის ესთეტიკის უმნიშვნელოვანესი პრინციპი წარმოადგენს, ხოლო, საბჭოთა ლიტერატურა-სა და ხელოვნებაში პარტიულობისა და ხალხურობის პრინციპები არსებითად სავესებით ემთხვევიან ურთიერთს: საბჭოთა მხატვრულ კულტურაში ის რაც პარტიულია — ხალხურია, და პირიქით, — რაც ხალხურია — პარტიულიცაა.

პარტიულობისა და ხალხურობის ეს თანხვედრელობა, რაც საბჭოთა ლიტერატურისა და ხელოვნების თავისებურებას შეადგენს, ნათლად არის ასახული ვ. ი. ლენინის ცნობილ საუბარში კლარა ცეტკინასთან. ამ საუბარში ვ. ი. ლენინი ხელოვნების მიერ როგ საკითხებთან ერთად ეხება საბჭოთა ხელოვნების განვითარების საფუძველსაც. „ხელოვნება, — აღნიშნავს ჩვენად უფრო ბელადი — ხალხს ეკუთვნის. იგი თავისი უღრმესი ფესვებით მშრომელთა ფართო მასების თვით შეუკულები უნდა შეიჭრას. იგი გასაგები და საყვარელი უნდა იყოს ამ მასებისათვის. მან უნდა შეაერთოს ამ მასების გრძნობა, აზრი და სურვილი და აამაღლოს ისინი...“

როგორც ვხედავთ, აქ ვ. ი. ლენინი არსებითად „პარტიულ ორგანიზაციასა და პარტიულ ლიტერატურაში“ მოცემული თვალსაზრისს ანეითარებაში ახალი პირობების (საბჭოთა ხელისუფლების პირობების) შესაბამისად. ამგვარად, ეს სიტყვები სავსებით ცხადს ხდის, რომ ვ. ი. ლენინი სოციალისტური ლიტერატურისა და ხელოვნების პარტიულობის პრინციპი გაშუქებული აქვს, როგორც ხალხურობის პრინციპი.

* * *

ვ. ი. ლენინის სტატია „პარტიული ორგანიზაცია და პარტიული ლიტერატურა“ განსაკუთრებული მნიშვნელობის მოვლენაა მარქსისტულ ესთეტიკაში. მისი ასეთი მნიშვნელობა, უპირველეს ყოვლისა, იმაში მდგომარეობს, რომ ამ სტატიაში ხელოვნების კლასობრივი არსის შესახებ კ. მარქსისა და ფ. ენგელსის შეხედულებათა განვითარების საფუძველზე პირველად არის წამოყენებული და დასაბუთებული ლიტერატურის, საერთოდ ხელოვნების პარტიულობის პრინციპი, რომელიც წარმოადგენს საბჭოთა ხელოვნების განვითარების ძირითად კანონს, მისი დრმა იდეურების, ხალხურობისა და პროგრესულობის დიდი საფუძველს. ამ პრინციპის სახით ვ. ი. ლენინმა მარქსისტულ ესთეტიკაში შეიტანა „უმნიშვნელოვანესი განძი“ და „პირველმა ჩამოაყალიბა უაღრესი მკაფიოებით მოწინავე საზოგადოებრივი აზრის დამოკიდებულება ლიტერატურისა და ხელოვნებისადმი“ (ა. ჟდანოვი).

კ. მარქსმა და ფ. ენგელსმა მოახდინეს უდიდესი გადატრიალება ესთეტიკური აზროვნების ისტორიაში. მან შექმნეს სრულიად ახალი ესთეტიკური მსოფლმხედველობა, რომელშიც სხვაგვარად პრინციპით ირთადა, ჩამო

00 62 0000 000 00000000

0 000 000 000 000 000 000

ghan (12) 8mhz

00000000

00000000

02.11.93

00000000

8mhz